

Tartu Kirjandusmaja ja kultuurkapital

Krista Ojasaar

Tartu Kirjanduse Maja on aastakümneid olnud siinse kirjanduselu keskuseks. Esinduslik häärber ja selle juurde kuuluv kinnistu Aia tänaval (praegu Vanemuise 19) osteti Eesti Kirjanikkude Liidu (EKL) ja Eesti Kirjanduse Seltsi (EKS) poolt kultuurkapitali laenuga mõlema ühenduse bürooruumide tarbeks 1932. aastal (EKLA, f 583, m 2: 2, l 98–99). Tõsi, esialgu tuli tegeleda peamiselt remondi ja varasematest omanikest jäänud üürnikega, kuid mõne aja pärast sai lisaks liidule ja seltsile maja kolida ka Loomingu toimetuse, Akadeemilise Kirjandusühing ja Eesti Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Valitsus. 1938. aastal ehitati Kirjanduse Maja kelder põhjalikult ümber ja sellest sai Eesti Kirjanduse Seltsi trükikoda. Kirjandusmaja nime sai Aia tänav 19 asunud hoone 1933. aasta 10. veebruaril toimunud Eesti Kirjanduse Seltsi eestseisuse koosolekul, kus otsustati „soovitada maja nimetuseks „Kirjandusmaja““ (EKLA, f 16, m 9: 1, l 135).

1940. aastate okupatsioonide ajal tegi maja staatus Nõukogude, Saksa ning edaspidi taas Nõukogude võimu all uperpalle: maja asustasid kordamööda kirjarahvas, sõdurid ja okupatsioonivõimude ametnikud, Nõukogude võimu ajal hõivas maja julgeolek. Kui viimased 1991. aastal lahkuma sunniti, taastati hoone Tartu Kirjanduse Majana ning sellesse asusid taas Eesti Kirjanike Liit¹ ja Eesti Kirjanduse Selts, üürnikena kirjastus Ilmamaa ja Soome Instituut, hiljem ka ajakirja Värske Rõhk toimetuse. Kuidas kirjarahvas endale Tartusse Kirjanduse Maja sai, on omaette huvitav ja veidi intrigeerivgi lugu, millele aitavad valgust heita Eesti Riigiarhiivis ja Eesti Kultuuriloolises Arhiivis olevad dokumendid.

Eesti Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse 8. novembril 1932 toimunud koosoleku protokoll nr 44 (ERA, f 1108, n 5, m 393, l 141) lugedes äratas huvi protokoll viimane osa, kus tehti ettepanekuid, kas ja kui palju Kirjanduse Maja ostmise protsessiga seotud infot avalikkusele jagada. Mis oli sellise ettepaneku tegemise põhjus? Võimalik, et selleks oli maja ostmiseks antud laenu suurus võrreldes muude Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse jagatud toetustega, mis tekitasid samuti paksu verd.² Maja ajalooa seotud arhiividokumentidesse süvenedes on tajutav tänapäeva lugeja jaoks tekkiv vastuolu, kus kultuurkapitalis on otsuse tegemise juures aktiivsed isikud, keda see otsus otseselt puudutab. Säärane vastuolu ärgitab huvi selle vastu, mida võiks nimetatud sündmuse kohta leida Eesti

1 Enne 1940. aastat asus Tartus Eesti Kirjanikkude Liit ning Tallinnas oli alates 1935. aastast EKLi Tallinna koondis. Nõukogudeaegse tsentraliseerimise tagajärjel kujunes olukord vastupidiseks: EKL asub tänapäevani Tallinnas ning Tartus on EKLi osakond.

2 Kirjanikele antud toetustest ja auhindadest ning poleemikast selle ümber annab hea ülevaate Marin Laak (vt Laak 1996: 35–57). Süvenenult on Kultuurkapitali uurinud Ellen Plotnik (vt Plotnik 1960).

Kirjanikkude Liidu, Eesti Kirjanduse Seltsi ja kultuurkapitali kui peamiste asjaosaliste dokumentidest.

EKLi juhatuse protokolliraamat aastatest 1929–1936 annab Kirjanduse Maja ostmise kohta üsna nappi infot, põhiliselt tegeletakse 1932. aasta sügisel kirjastamisküsimuste, raamatute reklaami, radio kirjandussaadete (Felix Moori ettepanekul ja taganttõukamisel) ja kultuurinäda korraldamise küsimustega (EKLA, f 301, m 1: 2, l 73–86).

Kinnisvara soetamise asjus leiab kolm märget. 1932. aasta 29. oktoobri koosolekul (osalesid Johannes Semper, Peet Vallak, Henrik Visnapuu) otsustati „põhimõtteliselt omandada koos E.K.Seltsiga Aia tn. 19 asuv kinnisvara. Selleks Kirjanduse Sihtkap. Valitsuse kinnisvara summad Kultuurkapitali Nõukogult³ laenuks paluda ja käesoleva otsuse kinnitamiseks E.K.Li pääkoosolek kokku kutsuda“ ja „Tarvilisel korral jätab E.K.L. omale võimaluse vabaks E.K.Seltsilt oma mõttelise osa ülalnimetatud kinnisvarast vabaks saada, kas oma osa edasimüümise teel E.K.S-le või kogu objekti müümise teel Kirjanduse Sihtkapitali Valitsusele“ (samam, l 80).

Sama aasta 9. novembri EKLi juhatuse koosolekul (osalesid August Alle, Visnapuu, Vallak, Semper) otsustati EKSi ühise kinnisvara soetamise küsimuses EKLi erakorraline peakoosolek kokku kutsuda 27. novembril 1932⁴ ning kinnisvara soetamise küsimustes volitatakse läbirääkimisi pidama Visnapuu, tema asemikuks Mihkel Jürna (samam, l 82–83). Sama aasta 12. novembri juhatuse koosolekul otsustatakse Kultuurkapitali Nõukogule koos EKSi saata sooviavaldus kirjanduse sihtkapitali alusvara ja ehitusfondi summade (võrdsetes osades) laenuks saamiseks, et omandada mõtteliselt pool Tartus Aia tn 19 asuvast kinnisvarast (samam, l 83). Üldse on EKL juhatuse koosolekute protokollid sõnastuselt napid ega kajasta sisuliselt arutelusid – neid on tagantjärele üsna võimatu rekonstrueerida, sest nii võib kergesti spekulatsioonide või fantaasia valda sattuda. Eesti Kirjanduse Seltsi arhiiv pakub sellesse juhtumisse selguse toomiseks märksa rohkem ja detailsemat materjali.

Eesti Kirjanduse Seltsi eestseisuse koosolekul 14. novembril 1932 andis seltsi büroojuhataja Herman Evert ülevaate „Seltsile maja omandamise eeltööde senisest käigust“, mille kohaselt olnud seltsil sellekohane kavatsus juba ammu, takistuseks saanud aga pidev rahapuudus. Olukorra lahendamiseks on 1930. aastal taotletud loteriiluba, mis on aga senini

3 Kultuurkapital koosnes laias laastus kahest osast: 1) Eesti Vabariigi Valitsuse osast, mille juurde moodustati 1929. aastal kultuuripopaganda fond ja 1935. aastal kultuuritegelaste pensionikassa; 2) kuuest sihtkapitalist (kirjanduse, helikunsti, kujutava kunsti, näitekunsti, kehakultuuri ja ajakirjanduse sihtkapitalid), millest igaühel oli oma valitsus. Kultuurkapitali üldiselt valitses Kultuurkapitali Nõukogu, millele sihtkapitalid esitasid läbivaadatud taotluste põhjal koostatud eelarved. Nõukogu pädevuses oli toetussummade üle lõplik otsustamine, toetused ehk sihtkapitalide eelarved kinnitas Vabariigi President.

4 Vähemalt Eesti Kultuuriloolises Arhiivis selle koosoleku kohta materjale ei leidu, samuti puudub vastav ülevaade Loomingus. Katrin Raidi andmetel jäigi peakoosolek 1932. aastal toimumata (Raid 2002: 114).

saamata (EKLA, f 16, m 9: 1, l 114).⁵ Everti ülevaatest selgub samuti, et majaostu küsimus kerkis üles ka Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuses,⁶ mis plaanis selleks kasutada sihtkapitali alusvara, kuid loobus plaanist kirjanduslike organisatsioonide⁷ kasuks, sest see oli seadusandlust silmas pidades õigem samm. Tungivat soovi kinnisvara soetamiseks avaldasid nii EKS kui ka EKL, Akadeemiline Kirjandusühing (AKÜ) ja Akadeemiline Emakeele Selts jäid selles küsimuses neutraalseks, ilmselt vähese majandusliku võimekuse tõttu (hiljem sai mõlemast üürnik Kirjanduse Majas). Selgeks sai ka, et Eesti Kirjanduse Selts üksi kogu alusvarast kinnisvara jaoks ettenähtud summat laenuks ei saa ning peab koopereeruma Eesti Kirjanikkude Liiduga. Ühised laenuaotlused esitati 8. novembril 1932 Kirjanduse Sihtkapitali Valitsusele (EKLA, f 16, m 9: 1, l 115) ja 12. novembril 1932 Kultuurkapitali Nõukogule (ERA, f 1108, n 5, m 393, l 144–145). See on esimene seltsi eestseisuse koosolek, kus kinnisvara soetamist mainitakse, mis näitab, et büroojuhatajal pidi kinnisvara asjus tegutsemiseks olema suusõnaline volitus kas seltsi esimehelt Friedebert Tuglaselt, esimeselt abiesimehelt Albert Saarestelt⁸ või teiselt abiesimehelt Jaan Roosilt. Ühtlasi on selge, et algatus kinnisvara soetamiseks kerkis esile Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuses ning vastavalt koha peal sündinud kokkuleppele asusid EKS ja EKL kiirelt tegutsema, et soodsat olukorda ära kasutada.

EKSi asemikekogu koosolekul 23. novembril 1932 käsitletakse kinnisvara omandamise küsimust üsna põhjalikult, Evert nimetab seltsile maja ostmise katseid ja selleks kapitali kogumise püüdu loterii abil ning tutvustab uut võimalust küsimuse lahendamiseks – kultuurkapitalilt vastava laenu taotlemist, sest kultuurkapitali valitsus on otsustanud sihtkapitali alusvara⁹ umbes 40 000 krooni ulatuses kinnisvara jaoks eraldada. Evert rõhutab ka, et laenu saab kahasse Eesti Kirjanikkude Liiduga ning loomulikult on see seltsile lihtsam kui

5 Eesti Kirjanduse Seltsi eestseisuse protokolliraamatus ei ole 1930. aasta koosolekutel ühtegi märget loterii teema kohta. Samas on seltsi 1930. aasta aastaraamatus teadusliku sekretäri Daniel Palgi kirjutatud ülevaates kahe sõnaga mainitud, et seltsi eestseisus arutas seltsi rahalise loterii küsimust (Palgi 1931: 4).

6 Sihtkapitalide valitsused olid kultuurkapitali sihtkapitalide põhimääruse järgi iseseisvad juriidilised isikud, seega oli neil õigus ka enese majandamise kohta otsuseid teha.

7 Eesti Kultuurkapitali sihtkapitalide põhimääruse järgi moodustasid iga kahe aasta tagant vahetuva sihtkapitali valitsuse asjaomaste ühingute, asutuste ja organisatsioonide esindajad, kirjanduse sihtkapitali valitsuse puhul vastavalt Eesti Kirjanikkude Liit nelja esindajaga, Eesti Kirjanduse Selts kolme esindajaga, Akadeemiline Kirjandusühing (asutatud 1924) ühe esindajaga ja Akadeemiline Emakeele Selts (asutatud 1920) samuti ühe esindajaga.

8 Keeleteadlane ja murdeuurija Andrus Kustas Saareste kandis 1935. aastani eesnimesid Albert Helmut Gustav.

9 Kultuurkapitali sihtkapitalid moodustusid kahest osast – tarvitamissummadest ehk toetusteks jagatavatest summadest ja alusvarast, mida võis Eesti Kultuurkapitali seaduse järgi paigutada mh kinnisvarasse. Mõlemad summad kinnitas igal aastal sihtkapitalide valitsuste ettepanekul ja kultuurkapitali nõukogu heakskiitmisel Vabariigi Valitsus.

üksinda laenu tagasimakseid kanda. Soodsat olukorda julgustab kasutama ka Tuglas. Evert selgitab Asemikkudekogule,¹⁰ et Kirjanduse Sihtkapitali Valitsus on läbi vaadanud „rea maju“ (eestseisuse koosolekul alternatiividest siiski ei räägitud, vt EKLA, f 16, m 9: 1, l 115–116) ning Aia tn 19 asuv maja hinnatakse neist kõige sobivamaks nii ehituse kvaliteedi, hinna kui ka asukoha poolest. Isegi hinna üle olevat juba omanikega pikalt kaubeldud ja „on saavutatud tunduvat alandamist“ (EKLA, f 16, m 5: 2, l 123–124). Üsna uskumatuna kõlab protokollis olev väide, et „tagasimaksmise nõuet seniseil andmeil selle 20. a jooksul ei ole“ (samas, l 125). Jääb selgusetuks, kelle voluntaristlik mõte see oli, sest Asemikkudekogu protokollis ei ole seda märgitud. Kirjanduse sihtkapitali valitsuse protokoll ja hilisemad dokumendid seda väidet siiski ei kinnita: neis on selgelt kirjas taotletava laenu suurus ja tagasimaksegraafik.¹¹

EKSi 1932. aasta üldkoosolek toimus 25. septembril ja nii proosalist teemat kui kinnisvara ei puudutatud, kuigi tulevikust kõneldi meelsasti, oli ju üldkoosolek pühendatud seltsi „25 aasta tegevuse mälestamisele“ (EKLA, f 16, m 4: 1, l 64–66). Võimalik ka, et sel kuupäeval ei olnud kinnisvara küsimus veel nii põletavalt päevakorral.

3. detsembril 1932 sõlmiti Friedrich-Voldemar von Sieversi pärijate ning EKLi ja EKSi vahel ostu-müügileping (EKLA, f 583, m 2: 2, l 98–99). Alla kirjutasid 1) pärijate Julie Sieversi (lesk), Wolfgang-Arthur Sieversi (poeg) ja Sabine Volfi (tütar) volitatud notar Hugo Vihalem, kes sai oma volitused selles tehingus esindusõiguseks vannutatud advokaadi abi Valter Hermannilt, kellele omakorda andis volituse vannutatud advokaat Valter Stackelberg; 2) EKSi nimel Tuglas, Roos, Peeter Treiberg, Ferdinand Leinbock, Julius Mägiste, Ferdinand Karlson, Johannes Silvet, Richard Kleis, Hans Kruus, Saareste, Ants Oras, Johan Köpp – EKSi eestseisus, keda EKSi Asemikkudekogu oli oma 1932. aasta 23. novembri koosoleku otsusega volitanud „ostma ühes Eesti Kirjanikkude Liiduga Eesti Kirjanduse Seltsi ja Eesti Kirjanikkude Liidu ühiseks (mõttelistes pooltes) omanduseks käesolevas lepingus tähendatud vara ja sõlmima eestseisuse enese äranägemise järele määratavatel tingimustel sellekohast ostu-müügi lepingut ja seda lepingut ka alla kirjutama“; 3) EKLi poolt EKLi juhatus Semper, Visnapuu, Peeter Pedajas (kirjanikunimega Peet Vallak) ja Alle vastavalt 1932. aasta 27. novembri EKLi peakoosolekul antud volitusele.

10 Ajalooliselt kandis Eesti Kirjanduse Seltsi parlamentaarse funktsiooniga organ nimetust Asemikkudekogu, pärast seltsi taastamist 1992. aastal on nimetust kaasajastatud (asemikekogu).

11 Eesti Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse protokoll 8. novembril 1932 (ERA, f 1108, n 5, m 393, l 141), Eesti Kirjanduse Seltsi ja Eesti Kirjanikkude Liidu avaldus Kultuurkapitali Nõukogule 12. novembril 1932 (samam, l 144–145), Eesti Kirjanduse Seltsi ja Eesti Kirjanikkude Liidu poolt kavatsatud kinnisvara – Aia tänav 19 Tartus – omandamise kalkulatsioon 12. novembril 1932 (samam, l 146), Haridus- ja sotsiaalministri ettepanek Vabariigi Valitsusele 22. novembril 1932 (samam, l 137), Vabariigi Valitsuse otsus 26. novembril 1932 (samam, l 134).

1932. aasta 7. detsembri koosolekul otsustati Kirjanduse Maja komiteesse valida EKLi poolt Semper ja Jürna. Majavalitseja ametikoht otsustati põhimõtteliselt Liidule nõuda (EKLA, f 301, m 1: 2, l 88). Plaan siiski ei õnnestunud, sest sama aasta 14. detsembri koosolekul otsustati volitus Kirjanduse Maja asjade ajamiseks anda büroojuhatajale Evertile (sammas, l 89).

Siin tuleb muidugi EKSi (ja EKLi) kiita kiire ja julge, tulevikku vaatava tegutsemise eest,¹² sest tõenäoliselt soodsamat võimalust laenu saamiseks või muul moel kapitali hankimiseks ühel riigi toetustest sõltuval asutusel ei olnud. Samas saab selgeks, kui palju kogu protsessi ikkagi kultuurkapitalist suunati – Asemikkudekogule esitleti ju lõplikku otsust, sest nii maja kui ka selle ostmiseks vajalik raha ja kaasomanik olid kokku lepitud, vaja oli veel ainult ministeeriumi kinnitust ja riigivanema Konstantin Pätsi otsust. Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse protokollist nr 44 nähtub seegi, et maja soetamise osas olid nii EKS kui ka EKL ühel meelel – maja oleks otstarbekas osta ühele organisatsioonile ja see organisatsioon oli EKS kui majanduslikult võimekam (ERA, f 1108, n 5, m 393, l 141). Tõenäoliselt peeti silmas ka EKSi ametis olevat teenistujate hulka (büroojuhataja Evert, raamatupidaja Paula Tomson, ametnik Rudolf Keiss, ametnik Salme Indreko, lisaks eestseisus ja teaduslik sekretär) (EKSi aastaraamat 1933: 24), mis lubanuks EKSi bürool üsna hõlpsasti maja haldamisega toime tulla, samal ajal kui Kirjanikkude Liidul büroo oli märksa väiksem (ainult juhatus ja raamatupidaja A. Kompus) (Raid 2002: 180–181).

Kuivõrd saab selle juhtumi puhul siiski rääkida kultuurkapitalist kui eraldi „kehandist“? Vaadates kirjanduse sihtkapitali koosseisu 1932. aastal, näeme, et sinna kuulusid Eesti Kirjanduse Seltsi esindajatena Evert, Ernst Nurm ja Roos, Eesti Kirjanikkude Liidu esindajatena Semper, Visnapuu, Tuglas ja Jürna, Akadeemilise Kirjandusühingu esindajana Silvet ning Akadeemilise Emakeele Seltsi esindajana Saareste. Eesti Kirjanduse Seltsi eestseisusesse aga kuulusid samal ajal Köpp, Saareste, Silvet, Tuglas, Mägiste, Karlson, Kruus, Leinbock, Kleis, Oras, Roos, Treiberg. Eesti Kirjanikkude Liidu, maja teise omaniku juhatuses olid sel ajahetkel Hubel, Semper, Vallak, Alle ja Visnapuu. Kattuvus on ilmne, aktiivsemate väitlejatena ja agiteerijatena paistavad EKSi ja kirjanduse sihtkapitali valitsuse protokolliraamatute järgi silma Evert ja Tuglas. Tuglast ei saa siinkohal muidugi ainult seltsi agendiks pidada, tema esindada oli laiem kirjandusüldsus. Evert seevastu oli südamega seltsi küljes kinni ning kasutas seltsi edendamiseks Riia Polütehnikumis omandatud majandusalaseid teadmisi. Sellest annavad tunnistust tema mälestused, kus ta kirjeldab EKSi töötatud aega (1924–

12 EKSi julgus pikaajalise laenu võtmisel on eriti hinnatav olukorras, kus Haridus- ja Sotsiaalministeerium 1932. aasta 13. septembri auditi tulemusena (varandusliku seisukorra ja asjaajamise revideerimine) nõuab seltsilt kulude vähendamist, kuigi selts oma vastuskirjas 24. oktoobril 1932 püüdis näidata, et ministeerium on seltsi kulude ja nende otstarbe hindamisel eksinud (EKLA, f 16, m 10: 2).

1940 ja 1944) üsna kuldsena, ja mitte niivõrd majanduslikust aspektist, kuivõrd just ideaalide ja missioonitunde poolest (Evert 2007: 2334–2343).

Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse protokoll nr 44 tõestab, kuidas väikeses kultuuriruumis on võimalik tegutseda paindlikult, samas aga loob see kentsakaid olukordi, kus inimesed esinevad korraga mitmes rollis. Kas ei nimetata tänases maailmas säärast olukorda hõlpsasti korruptsiooniks? See protokoll on üsnagi tähelepanuväärne, sest peegeldab oma ajastu olusid ja püüdusi ning on tunnistajaks, kui kitsas ringis teinekord mõjukaid otsuseid vastu võetakse.

Mida andis Eesti ja Tartu kirjanduselule oma maja hankimine, muutis see midagi? Pani kindlama aluse organsatsioonide tegevusele, andis majandusliku eelise? Või andis peamiselt esinduslikku efekti? Kirjanduse Maja ostmine Tartus tähendas kirjanduselule väga palju, sest see ei andnud käega katsutavat, füüsilist keset ainult Tartu, vaid kogu Eesti kirjanduselule – siin asus Loomingu toimetus, Eesti Kirjanikkude Liidu kontor, Eesti Kirjanduse Seltsi büroo, Akadeemilise Kirjandusühingu ja Eesti Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse ruumid. Loomingulised ühendused pidasid oma koosviibimisi küll mujal, kirjandusüritusigi pidasid eelnimetatud institutsioonid rendipindadel, kuid oluline oli hoopis muu – kindlustunne, et suudetakse kesta ja tegutseda ega sõltuta enam heitlikest üürioludest, tekkis optimism ja pidevad rahalised mured tundusid ületatavad. See oli märgilise tähendusega sündmus, mis muutis sündmuse osalised kaalukamaks, kirjanduselu edendamise linnaruumis väljapaistvamaks ning kahtlemata andis see asjaosalistele institutsioonidele juurde esinduslikkust. EKS, EKL ja AKÜ olid nüüd piltlikult öeldes fraki selga saanud ega paistnud pürjelite silmis enam viledavõitu kuuega raamatu- ja kirjasõna harrastajatena.

Tulles tagasi artikli alguse juurde, siis kuidas ikkagi seletada juba mitmel korral viidatud Eesti Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse 1932. aasta 8. novembril toimunud koosoleku protokoll nr 44 IV osa, mis puudutab otsust kinnisvara jaoks laenu andmist ajakirjanduses mitte kajastada? Kas see tähendab, et tegemist oli veidi valgust kartva afääriga või lihtsalt soodsate olude oskusliku ärakasutamisega? Eelnevalt käsitletud dokumendid annavad alust otsustada, et tegemist oli tõepoolest soodsate olude ärakasutamisega, millest lõppkokkuvõttes ei võitnud üksnes kirjanduse sihtkapitali valitsus, vaid kogu Eesti kultuuriavalikkus. Tõenäoliselt kardeti ka, et avalikkusele torkab silma, kuidas n-ö omad omadele suuri rahasummasid jagavad. Järgnev protokoll tekst jäägu juba lugeja edasi mõtestada.

ÄRAKIRI.

191

PROTOKOLL nr. 44.

E.Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse koosolek 8.nov. 1932.a. Eesti Kirjanduse Seltsi ruumes.

Koos: J.Semper, H.Visnapuu, F.Tuglas ja M.Jürna - Eesti Kirjanikkude Liidu poolt; H.Evert, E.Nurm ja J.Roos - Eesti Kirjanduse Seltsi poolt; J.Silvet - Ak.Kirjandusühingu poolt; a.Saareste - Ak.Emakeele Seltsi poolt.

Koosolek on kokku kutsutud seaduslikus korras ja loendatud osavõtjate arvu juures otsusevõimeline. Koosoleku algus kl. 16.35.

Koosoleku avab esimees H.Visnapuu ja hakkab koosolekut juhatama; protokollib sekretär M.Jürna.

I.

Sihtkapitali Valitsuse esimees H.Visnapuu seletab, et käesolev koosolek on, nagu juba koosoleku kutsetest selgub, kokku kutsutud Tartus Aia tn.19 asuva Sievers'ile kuuluva kinnisvara omandamise asjus. Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse 1932/33.a. II.p.a. eelarve kinnitamise puhul kaalus Kultuurkapitali Nõukogu eelarve komisjon nim.maja omandamise küsimust ning ~~XXXX~~ asus selles küsimuses täiesti jaatavale seisukohale pidades seejuures enam otstarbekohasemaks Sihtkapitali Valitsuse poolt esitatud variante, et 1)nim.kinnisvara omandaks Eesti Kirjanduse Selts või 2/Eesti Kirjanduse Selts koos Eesti Kirjanikkude Liiduga, selleks kummagil juhul Kirj.Sihtkapitali Valitsusest alusvara summa laenuks saades, kuna see olevat maja valitsemiseks kõigiti loomulikum ja otstarbekohasem kui maja omandamise korral Sihtkapitali Valitsuse enese poolt.

II.

Eesti Kirjanikkude Liidult ja Eesti Kirjanduse Seltsilt on Kirjanduse Sihtkapitali Valitsusele saanud kirjalikud soovivaldised, milles kumbki organisatsioon palub Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse alusvara summat võrdse osana laenuks, et üheskoos asuda Tartus Aia tn.19 oleva maja omandamisega. Laenu kindlustuseks jääks ostetav kinnisvara vastavate kohustuste alusel. Teistelt Kirjanduse Sihtkapitali Valitsusesse kuuluvatelt organisatsioonidelt ei ole sellekohaseid soovivaldisi ega erinevaid seisukoha võtmisi saanud.

Järgnevatel läbirääkimistel teatab H.Evert - Eesti Kirjanduse Seltsi poolt, et E.Kirjanduse Seltsi juhtivad ringkonnad näeksid esijoones E.Kirjanduse Seltsi üksinda nim. kinnisvara juriidilise omanikuna. Kui aga see ei peaks leidma siiski pooldamist teiste Sihtkapitalist osavõtivate organisatsioonide poolt, siis tuleks küsimus eskätt lahendada küll nõnda, et kinnisvara omandavad E.Kirjanduse Selts ja E.Kirjanikkude Liit ühes koos, kuigi maja valitsemise puht praktilises mõttes peab E.K.S. ühe organisatsiooni omandamise moodust soovitamaks. Lõplik seisukohavõtt jääks aga loomulikult Sihtkapitali Valitsuse otsustada.

Eesti Kirjanikkude Liidu seisukohana rõhutab seda sama H.Visnapuu.

Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse ja üksikorganisatsioonide (E.K.L., E.K.S.) iseloomu võrreldes jõutakse veendele, et käesolevas küsimuses ei saa ollagi kahte lahendust - kinnisvara peaksid omandama E.K.L. ja E.K.S.koos, liistigi kui Kultuurkapitali Nõukogu poolt pole Sihtkapitali alusvara laenamiseks takistusi kõnealustele organisatsioonidele, neist ühele üksikult või kahele ühtlasi.

Järgneb veel sõna võtte mitmelt koosolijalt, kuid nende sisu ega suund ei lisanda küsimusele midagi olulisemat, ega püüa seda teisiti rakendada. Võetakse vastu ettepanek (Semperilt): Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse laenab oma alusvara ja ehitusfondi summad võrdsete osadena Eesti Kirjanduse Seltsile ja Eesti Kirjanikkude Liidule kinnisvara omandamiseks Tartu, Aia tän.19. %-ga, mis praegu alusvara pealt saadakse. See otsus tehakse lahtisel hääletamisel kõigi koosolijate poolt ühel järelel.

III.

Majaostu komisjoni liige laekur H.Evert teatab: vahepääl on müügi hinda 43.000.- kroonilt alla kaubeldud 41.000.- krooni peale, kuna ostukomisjon on jäänud oma pakkumise Kr. 40.400.- juurde.

Võttes aluseks praegust müügihinda Kr. 41.000.-, kujuneks majaostu küsimus käesoleval silmapilgul järgmiselt:

Ostuhind	Kr. 41.000.-
Kinnituskulud 20% kõrgema summa	" 3.700.-
Kr. 49.200 pealt 7 1/2 %	" 3.700.-
39.000.-obligatsiooni tegemine 1 1/4%	Kr.490.-
7.000.- " " " " 105.-	" 600.-

Kokku Kr.45.300.-

2.

Raha saab: alusvara ca obl.	Kr. 39.000.-
obl.võlg	" 6.000.-
	Kr. 45.000.-
Lahtist laenu	" 300.-
	Kokku Kr. 45.300.-

Obligatsioon 6.000.- 7.000, 3 - 5.a., 6 - 8%.

Kuna Kultuurkapitali Nõukogu eelarve komisjon ei ole avaldanud erilist soovi omapoolste revidentide kohale saatmiseks (asja kulukuse vältimise mõttes), et ostetavat kinnisvara revideerida, peab koosolek soovitavaks Kultuurkapitali Nõukogule maja suhtes vastava otsuse muretseda Tartu linna arhitektilt A.Matteus'elt. Selles küsimuses otsustataksegi pöörduda A.Matteus'e poole.

IV.

Sihtkapitali Valitsuse poolaasta eelarvete koostamise puhul ajalehile antava informatsiooni asjus tekkivad pikemad läbirääkimised.

Tehakse allpool toodud ettepanekud, mida tuleks Sihtkapitali Valitsusel järgneva eelarve koostamisel silmas pidada.

- 1) Ajakirjandusele informatsiooni üldse mitte anda (E.Nurm).
- 2) Informatsiooni anda, kuid juhatuse poolt kaalutud alustel (Semper).
- 3) Informatsiooni anda, kuid summade seletuseks ainult vastav § juurde lisada (Evert).
- 4) Asutustele ja isikutele Sihtkapitali Valitsuse otsused kirjalikult teatavaks teha. Praegu aga jätta asja sisuline külg järgmise eelarve koostamisel Sihtkapitali Valitsusele lõpuliikuks otsustamiseks.

Koosolek lõppes kl. 17,30.

Märkus: lk.62 parandusvahele
kirjutus "ja ehitusfondi summa"
õigeks lugeda. M.Jürna.

Allkirjad.

Alguskirjaga õige:

M. Jürna, sekretär

Herman Evert ja Salme Indreko EKS-i büroos [1932–1933]
(EKLA, C-37: 1270)

Kirjandus

EKS-i isiklik koosseis 1932-33 – Eesti Kirjanduse Seltsi aastaraamat XVI (1932). Tartu: Eesti Kirjanduse Selts, lk 23–43.

Evert, Herman 2007. Eesti Kirjanduse Selts 1940. aastast edasi. – Akadeemia, nr 11, lk 2334–2343.

Laak, Marin 1996. Kultuurkapitali osast kirjanduskriitika mõistmisel 1925–28. – Paar sammukest XIII. Eesti Kirjandusmuuseumi aastaraamat 1996. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, lk 35–57.

Palgi, Daniel 1931. Eesti Kirjanduse Selts 1930. a. – Eesti Kirjanduse Seltsi aastaraamat XIV. Tartu: Eesti Kirjanduse Selts, lk 3–8.

Plotnik, Ellen 1960. Kultuurkapitali osast kodanluse kultuuripoliitikas ja eesti rahvusliku kultuuri arengus a. 1920–1940. (Tartu Riikliku Ülikooli toimetised. Eesti NSV ajaloo küsimusi, vihik 87). Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, lk 169–223.

Raid, Katrin 2002. Loomise lugu. Eesti Aeg. Eesti Kirjanikkude Liit 1922–1940. Tallinn: Eesti Kirjanike Liit.

Käsikirjalised allikad

Eesti Kirjanduse Seltsi asemikkudekogu protokollid 7. I 1917–12. XII 1943. – EKLA, f 16, m 5: 2, l 123–124.

Eesti Kirjanduse Seltsi eestseisuse protokollid. V raamat. 22. IV 1929–20. IV 1934. – EKLA, f 16, m 9: 1, lk 114–135.

Eesti Kirjanduse Seltsi liikmete üldkogu koosolekute protokollid 8. I 1917–12. XII 1943. – EKLA, f 16, m 4: 1, l 64–66.

Eesti Kirjanikkude Liidu juhatuse koosolekute protokollide raamat 10. oktoober 1929 – 29.III 1936. – EKLA, f 301, m 1: 2, l 73–88.

EKS. Lisa eestseisuse 17. okt. 1932. a. koosoleku protokollile (= kiri Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Teaduse ja Kunsti osakonnale) 24. X 1932. – EKLA, f 16, m 10: 2.

Eesti Kultuurkapitali kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse aruanded 1932/1933. – ERA, f 1108, n 5, m 393, l 134–146.

Ostu-müügileping. – EKLA, f 583, m 2: 2, l 98–99.